

Remissvar SOU 2020:66 Samverkande krafter – för stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk

Sammanfattning

Denna utredning är inriktad mot ett betydelsefullt och eftersatt område, kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) och sfi i kombination med annan utbildning inom kommunal vuxenutbildning. Som helhet ser vi att utredningen fyller en viktig uppgift genom den samlade genomlysning som görs av förutsättningar och villkor för sfi, och genom att de slutsatser som dras samt de förslag som läggs överlag är relevanta och kan utgöra en god grund för att höja kvaliteten och öka likvärdigheten inom utbildningen. Särskilt betydelsefulla finner vi de krav på ökad kompetens som läggs vad gäller sfi-lärare och rektorer, samt skapande av ny kunskap genom forskning och forskarutbildning.

De kommentarer och synpunkter vi har kan sammanfattas inom fyra områden; 1) utredningens förhållande till vuxenutbildning på en generell nivå, 2) profilering av sfi-lärares utbildning, 3) profilering av lärosäten, och 4) breddat deltagande.

1) Utredningens förhållande till vuxenutbildning på en generell nivå

En oklarhet råder vad gäller utredningens förhållande till vuxenutbildning på en generell nivå. Utredningen ska beröra sfi i kombination med annan utbildning men det är otydligt i vilken mån och på vilket sätt andra lärare än sfi-lärare som inbegrips i dessa kombinationsutbildningar ingår som målgrupp för olika förslag, både vad de gäller specifika satsningar och även vad gäller innehåll och yrkeslärarutbildning. Här undrar vi vem som ska äga frågan om dessa olika delar. Vi ser denna utredning som relevant i huvudsak vad gäller sfi, men inte för att föra betydelsefulla resonemang om vuxen- och yrkeslärarutbildning på en generell nivå.

2) Profilering av sfi-lärares utbildning

I utredningen argumenteras tydligt och klart för utökade kompetenskrav för sfi-lärare, något som vi till fullo instämmer med, liksom föreslagna kompetensutvecklingar för rektorer och andra personalgrupper. Även variationen när det gäller förslag, så som högskolekurser som är poänggivande, läraryft och andra insatser som exempelvis moduler ser vi positivt på. Däremot är vi mer tveksamma till tydlig profilering av sådan kunskap, främst när det gäller sfi-lärares utbildning (11.6.4 s 449 -). Alltför snäv profilering av kurser inom svenska som

andraspråk (sva), som det skulle handla om för sfi-lärares föreslagna 90 hp, motverkar den flexibilitet för lärarrollen som de utökade kompetenskraven skulle medföra (s. 445-6). Utifrån svenska som andraspråk som akademiskt ämne är det inte önskvärt med en splittring inom ämnet vare sig inom utbildningen eller forskningen. I ett utbildningsperspektiv är det därför rimligare att de första 60 hp inom sva ger grundläggande kunskaper som är tillämpliga för alla kategorier av inlärare utifrån dessas olika behov (där ålder utgör en faktor bland flera) och att en eventuell profilering i form av särskilda kurser bör placeras inom 61-90. För enskilda lärare, liksom för utbildningsanordnare, finns det en fördel med en utbildning som i detta fall ger kompetens såväl för sfi som för undervisning i sva på gymnasienivå, såväl inom vuxenutbildningen som i ungdomsskolan. Generellt ser vi det som positivt att bygga in möjligheter till påbyggbarhet av olika slag. En gemensam kunskapsbas inom ämnet, i detta fall sva, som sedan kan profileras mot olika elev- och utbildningskategorier ökar flexibiliteten. Alltför snäv och tidig profilering riskerar att låsa in lärare i fack i onödan och göra det svårt att byta inriktning, studieform (fristående kurs, lärarutbildning) och mellan lärosäten. En tidig profilering kan därmed riskera att den studerande inte blir behörig för studier på magister- och masternivå inom sva eller motsvarande. Istället för en tidig profilering är det rimligare att tänka att fokus på vuxna bör stärkas i kurserna 1-60 hp och att vuxenutbildningen som undervisningskontext blir mer framträdande. Organisatoriskt och ekonomiskt för lärosätena är det inte önskvärt att ha flera parallella kurser inom sva 1-90 hp med olika profileringar. Det gynnar inte heller arbetet för att generellt stärka sva-kompetens bland lärare inom utbildningssystemet. Med det föreslagna kompetenskravet på 90 hp sva är det inte relevant (s 449) att som tänkbara lärosäten för genomförande av en sådan framtida utbildning se enbart de lärosäten som idag genomför Lärarlyftet 1-30 hp mot sfi/övrig vuxenutbildning.

I sammanhanget vill vi framhålla att vid bibehållande av kompetenskrav på 30 hp sva, som vi liksom utredningen ser som alldeles för lågt med tanke på sfi:s uppdrag som kvalificerad språkutbildning, kan vi inte se några möjligheter till profilering i den riktning som föreslås. Två kunskapsområden som är viktiga för lärare som arbetar med vuxna andraspråksinlärare som fonetik och språkbedömning kräver förkunskaper vad gäller språkstruktur samtidigt som kunskapsområden som skriftspråksutveckling på ett andraspråk, grundläggande skriftspråksutveckling, språkdidaktik och yrkeslärande på ett andraspråk är helt nödvändiga kunskapsområden för sfi-lärare. En profilering av en 30-hp-kurs som skulle utgöra det enda ämnesmässiga kompetenskravet ser vi helt enkelt som mindre lämpligt.

I likhet med utredningens förslag ser vi dock en höjning av kompetenskraven från 30 hp till 90 hp som en gradvis och långsiktig process. Det är rimligt att i ett första steg satsa på lärare som saknar någon utbildning i sva genom att de i ett första steg ska erbjudas att läsa 30 hp genom exempelvis Lärarlyftet. Det är dock viktigt vid utformandet av dessa 30 hp-kurser att de inte blir alltför riktade eller profilerade för att möjliggöra för de studerande att sedan fortsätta med 31-90 hp inom ordinarie kursutbud vid olika lärosäten. Vid upphandling genom Skolverket är det således viktigt att ta in sådana aspekter och inte enbart detaljstyra innehållet utan att även ta hänsyn till lärosätenas frihet.

Ytterligare en risk med den typ av profilering av lärarutbildningen som beskrivs (s 450) är att den får för liten volym och för lågt antal sökande. Med tanke på detta är det mer relevant med en stärkning av sfi- och vuxenkompetensen inom ordinarie

lärarutbildning så att sfi-lärare kan utbildas vid ett stort antal lärosäten över hela landet. Idag är utbildningen i sva generellt i landet, 90 hp, i stor utsträckning riktad mot ungdomars lärande, och främst inom gymnasieskolan. Den profilering vi föreslår inom 61-90 skulle då kunna innehålla just sådant som bedöms som mest relevant för sfi-lärare.

3) Profilering av lärosäten

I utredningen nämns på olika ställen ”lämpliga lärosäten” (s 449), ”utvalda lärosäten” och liknande. Den beskrivning som ges: (s 449) är att sådana lärosäten ska ha ”mer omfattande ämneslärarutbildning och kompetensutveckling inom svenska som andraspråk och som bedöms ha kompetens rörande vuxnas lärande av och på svenska som andraspråk.” Detta riskerar att samla kompetens till få lärosäten i landet och därmed att inte övriga lärosäten får incitament att bygga upp kompetens vare sig vad gäller sfi eller övrig vuxenutbildning.

Vi ser det som betydelsefullt att samtliga lärosäten som bedriver ämneslärarutbildning och yrkeslärarutbildning inkluderar vuxenutbildning i sin utbildning och forskning. Det gäller såväl generellt som vad gäller sva. När det gäller kompetens för sfi ser vi det som något som alla som bedriver sva-utbildning och särskilt samtliga lärosäten som har examensrätt för sva på kandidat- och magister-/masternivå bör inbegripa. Att lärarutbildning med kompetens mot sfi och vuxenutbildning finns på många lärosäten över hela landet är betydelsefullt för stärkande av desamma. Eventuella satsningar på lärosäten vad gäller medel för planering av stärkning av kunskapsområdena sfi och vuxenutbildning bör spridas på flera lärosäten över hela landet. Genom att satsa brett, över hela landet möjliggör man önskat regionalt samarbete genom att olika lärosäten känner till sina regioners förutsättningar och har möjlighet att genomföra uppdragsutbildningar och andra kompetenshöjande satsningar regionalt (se s.397-400).

4) Breddat deltagande

Komvux ska vara en god grund för elevernas fortsatta utbildning. En central förutsättning för detta är att studie- och yrkesvägledning synliggörs och erbjuds nyanlända och andra utrikes födda, såväl män som kvinnor, som avser att påbörja studier i sfi. Vägledning fyller en mycket viktig funktion för den enskilda individen när den ges möjlighet till information om fortsatta studier, arbetslivets kompetens- och rekryteringsbehov samt studieekonomiska förutsättningar. Utifrån perspektivet breddat deltagande kan några delar av förslaget lyftas fram som särskilt viktiga.

- Kommunala språkansvaret - detta ökar möjligheterna för att fler individer förbereds och blir behöriga för tillträde och övergång till bl.a. högre studier.
- Deltagande i sfi som en rättighet att genomföras i annan kommun än hemkommunen. Detta ökar möjligheterna för att fler ges möjligt att på ett flexibelt sätt att kunna påbörja och fullfölja studier.
- Att synliggöra den studie- och yrkesvägledning som finns inom vuxenutbildningen idag. Detta ökar möjligheterna för att sfi-eleverna får hjälp med att planera fortsatta vägar ut i arbete eller studier.

Remissen har handlagts av Åsa Wedin, professor i pedagogiskt arbete, Jenny Rosén, lektor i svenska som andraspråk, Anna Annerberg, lektor i pedagogik, Lina Mörk, studie- och karriärvägledare, Britta Renman, bibliotekarie, och Sverker Johansson, senior rådgivare.

Högskolan Dalarna

Martin Norsell

Rektor